

Inhoud

1	Eenvoudige telproblemen.....	1
1.4	Tellen met verzamelingen.....	1
1.4.1	Verzamelingen	1
1.4.2	Voorstellingen van verzamelingen.....	2
1.4.3	Smaakmaker: kaartspel met 52 kaarten	2
1.4.4	Bewerkingen met verzamelingen	4
1.4.5	Tellen met verzamelingen: voorbeelden	6
1.4.6	Uitgewerkt voorbeeld met drie verzamelingen	9
1.5	Tellen met boomdiagrammen	11
1.5.1	Smaakmaker: de verkleedpartij	11
1.5.2	Voorbeeld 1: tombola	11
1.5.3	Voorbeeld 2: keuze van een automodel	12
1.5.4	Boomdiagram met drie niveaus.....	13
1.6	Wegendiagrammen	14
1.7	Oefeningen telproblemen	15
2	Combinatieleer (uitgebreid).....	16
2.1	Formules voor variaties, permutaties en combinaties	16
2.1.1	Variaties van k elementen uit n	16
2.1.2	Permutatie van n elementen uit n	18
2.1.3	Combinaties van k uit n.....	19
2.1.4	Opstellen van de formule.....	20
2.1.5	Berekening met GeoGebra	21
2.1.6	Routes van P naar Q.....	22
2.2	Herhalingsvariaties	22
2.3	Herhalingscombinaties (uitbreidingsleerstof)	23
2.4	Herhalingspermutaties (uitbreidingsleerstof)	25
2.5	ROUTES van P naar Q.....	28
2.5.1	Regelmatig rooster.....	28
2.5.2	Onregelmatig rooster.....	29
2.6	Oefeningen combinatieleer	30
3	Binomium van NEWTON.....	31
3.1	De driehoek van Pascal	31
3.1.1	Inleidend voorbeeld: aantal routes vanuit P.....	31
3.1.2	Een vleugje geschiedenis	34
3.2	Vormingswet driehoek van Pascal: formules Stifel-Pascal	35
3.3	Eigenschappen van de driehoek van Pascal	36
3.4	Binomium van Newton	37
3.4.1	Inleiding: merkwaardige producten.....	37
3.4.2	Formulering van het binomium van Newton en de driehoek van Pascal	38
3.5	Veralgemening van het binomium van Newton.....	39
3.5.1	Eigenschap: machten van 2.....	40
3.6	Bewijs binomium van Newton(met inductie)	40

3.7	Oefeningen binomium van Newton	42
4	Kansrekening	43
4.1	Het begrip kans	43
4.1.1	Inleiding.....	43
4.2	Theoretische kans berekenen met de wet van Laplace	44
4.2.1	De productregel en de somregel voor het berekenen van kansen ...	46
4.2.2	De complementregel voor het berekenen van kansen (NIET)	48
4.2.3	Kans op een verschil van twee gebeurtenissen	48
4.2.4	Correct gebruik van de formules van Laplace bij het berekenen van kansen 49	
4.3	Experimentele kans.....	50
4.3.1	Draaien aan het kleurenrad	50
4.3.2	Simulatie van een kansexperiment met GeoGebra	51
4.4	Wet van de grote getallen	53
4.5	Samengestelde experimenten en kansbomen	55
4.5.1	Tellen van de mogelijkheden met een boomdiagram	55
4.5.2	Vereenvoudigde boomdiagrammen	56
4.5.3	Kansbomen	58
4.6	Kruistabel en voorwaardelijke kans.....	61
4.6.1	Inleidende voorbeeld	61
4.6.2	Formules voor voorwaardelijke kans	62
4.6.3	Kruistabel en voorwaardelijke kans	62
4.6.4	Rood/Blauw Vierkant/driehoek	64
4.6.5	Uitgewerkt interactief voorbeeld	65
4.7	Regel van Bayes (veralgemening)	66
4.7.1	Opstellen van de formules.....	66
4.7.2	Voorbeeld 1: kans op regen	67
4.8	Kansberekening met formules combinatieleer	68
4.8.1	Herhaling van de formules: variaties, permutaties, combinaties.....	68
4.8.2	Uitgewerkte voorbeelden	69
4.9	Verskillende oplossingsmethoden voor éénzelfde probleem	71
4.9.1	Methode 1: met kansbomen	71
4.9.2	Methode 2: met formules combinatieleer	72
4.10	Oefeningen kansberekening.....	74
5	Binomiale kansverdeling.....	75
5.1	Eenvoudige kansverdelingen	75
5.1.1	Bernoulli kansverdeling (discreet)	75
5.1.2	Uniforme verdeling (discreet).....	75
5.2	Binomiale kansverdeling.....	76
5.2.1	Bernoulli kansexperiment: gooien met een eerlijke dobbelsteen.....	76
5.2.2	Een tweede voorbeeld: kleurenblindheid.....	78
5.2.3	De algemene formule.....	81
5.2.4	Handige tips	81
5.3	Berekening van binomiale kansen met GeoGebra	82
5.3.1	Voorbeeld.....	82
5.3.2	Stap voor stap berekeningen met GeoGebra	82
5.3.3	Veralgemening van de berekening voor n, p en k met schuifknoppen.	83

5.3.4	Het commando BinomialeVerdeling(, , ,).....	85
5.3.5	Binomiale kansen berekenen met GeoGebra commando's	85
5.3.6	De aparte GeoGebra app "Waarschijnlijkheidsrekenen"	87
5.4	EXTRA VOORBEELDEN.....	90
5.5	Bord van Galton	91
6	De normale verdeling	94
6.1	Inleidend voorbeeld: lengte van 200 snoeken	94
6.1.1	Absolute frequenties en histogram bij een verdeling in 5 klassen. ...	94
6.1.2	Absolute frequenties en histogram bij een verdeling in 25 klassen ..	96
6.1.3	Frequentiedichtheid en dichtheidshistogram.....	97
6.1.4	De normale kromme als wiskundig model voor een verdeling	98
6.1.5	Een vleugje geschiedenis	100
6.2	De normale kromme van Gauss.....	101
6.2.1	Van dichtheidshistogram naar de normale kromme van Gauss.....	101
6.2.2	Functievoorschrift van de normale kromme van Gauss	102
6.3	De normale kromme van Gauss tekenen met GeoGebra.....	103
6.3.1	Het commando normaal(μ , σ , x , ...)	103
6.3.2	Bijzondere punten van de normale kromme	104
6.4	Kenmerken van de normale verdeling.....	105
6.4.1	De standaardnormale verdeling met $\mu = 1$ en $\sigma = 0$	105
6.4.2	De 68 - 95 -99,7 - regel.....	106
6.4.3	De meetkundige kenmerken van deze normale verdeling	108
6.4.4	IQ: toepassing van de 68 – 95 -99,7 – regel	108
6.5	Grafische betekenis van de parameters μ en σ	109
6.5.1	Betekenis van μ	109
6.5.2	Betekenis van σ	110
6.6	De Z-score	111
6.7	Standaardisering van de normale kromme	113
6.7.1	Omvormen van normale verdeling naar de standaardnormale verdeling 113	
6.7.2	Tabel gestandaardiseerde waarden... Hoe het vroeger was!	114
6.8	GeoGebra commando's voor kansverdelingen	115
6.9	Onderzoeksvenster waarschijnlijkheidsrekening	116
6.9.1	Tekenen van de normale verdeling (Gausskromme)	117
6.9.2	Een kans berekenen bij gegeven waarden	117
6.9.3	Omgekeerd probleem; waarden bepalen bij een gegeven kans.	118
6.9.4	Bepalen van gemiddelde μ of standaardafwijking σ	119
6.10	Binomiale verdeling benaderen door normale verdeling.....	121
6.11	Oefeningen normale verdeling	122
7	Betrouwbaarheidsintervallen	124
7.1	Conclusies trekken uit steekproeven.....	124
7.1.1	Aselecte en representatieve steekproeven	124
7.1.2	Steekproefvariabiliteit.....	125
7.1.3	Conclusies trekken uit steekproeven	126
7.2	Verdeling van het steekproevengemiddelde.....	126
7.3	Simulatie van steekproeven met GeoGebra.....	130
7.3.1	Simuleren van één enkele steekproef	130

7.3.2	Simuleren van meerdere steekproeven en steekproefgemiddelde	131
7.4	Betrouwbaarheidsintervallen voor het gemiddelde.....	132
7.4.1	De Z-score	132
7.4.2	Betrouwbaarheidsniveau	133
7.4.3	Formules voor het betrouwbaarheidsinterval voor het gemiddelde	134
7.4.4	Eigenschappen van de betrouwbaarheidsintervallen voor het populatiegemiddelde	135
7.4.5	Correcte interpretatie van de betekenis van een betrouwbaarheidsinterval	136
7.4.6	Uitgewerkte voorbeelden voor betrouwbaarheidsinterval van gemiddelde	138
7.4.7	Betrouwbaarheidsintervallen voor populatiegemiddelde berekenen met GeoGebra	139
7.5	Steekproefverdeling voor de steekproefproporties	140
7.6	Betrouwbaarheidsintervallen voor de populatieproportie p	143
7.6.1	Visualisatie van de betrouwbaarheidsintervallen met GeoGebra...	143
7.6.2	Formules betrouwbaarheidsintervallen voor de populatieproportie p	144
7.6.3	Eigenschappen van het betrouwbaarheidsinterval BI voor populatieproportie.....	144
7.6.4	Uitgewerkte voorbeeld betrouwbaarheidsinterval voor populatieproportie	145
7.6.5	Berekening van een betrouwbaarheidsinterval voor de populatieproportie met GeoGebra.....	146
7.7	Oefeningen betrouwbaarheidsintervallen	147
8	Toetsen van hypothesen.....	150
8.4	Nulhypothese en alternatieve hypothese	150
8.4.1	Formuleren van hypothesen.....	150
8.4.2	Fouten van type 1 en type 2	150
8.4.3	Analoog voorbeeld in de rechtspraak.....	151
8.4.4	Significantieniveau (drempelwaarde) alfa	151
8.4.5	Wat is statistische significantie?	151
8.4.6	De p-waarde (overschrijdingskans).....	152
8.5	Toetsen van hypothesen voor gemiddelde met bekende σ	153
8.5.1	Voorbeeld 1: rechts eenzijdige hypothesetoets	153
8.5.2	Voorbeeld 2: links eenzijdige hypothesetoets.....	157
8.6	Toetsen van hypothesen voor de populatieproportie p.....	159
8.7	Oefeningen Toetsen van hypothesen.....	163

